

NATURCENTRUM AB

Inventering av naturvärden i ett område vid Drivnäs

Underlag för detaljplan

På uppdrag av
Strömstads kommun
2016-09-09

Uppdragstagare

Naturcentrum AB
Strandtorget 3, 444 30 Stenungsund
ncab@naturcentrum.se
Tel. 0303-72 61 60

Projektledning och intern granskning: Johan Ahlén, Naturcentrum AB

Fältarbete och rapport: Tommy Knutsson och Matti Åhlund, Naturcentrum AB

Uppdragsgivare

Strömstads kommun, tekniska förvaltningen
Kristin Ulfstad, mark- och exploateringsavdelningen

Kartmaterial

Erhållet från uppdragsgivaren

Foton

Tommy Knutsson och Matti Åhlund, Naturcentrum AB

Sammanfattning

Naturcentrum AB har sommaren 2016 inventerat naturvärden i ett område vid Drivnäs på uppdrag av Strömstads kommun. Större delen av området består av igenväxningsmark och grusplaner som används för upplag.

Två naturvärdesobjekt avgränsades. Det ena naturvärdesobjektet är en liten berghäll med torrängs- och buskvegetation av naturvärdesklass 4 *Visst naturvärde*. Det andra utgörs av tre grova ekar som har potential att bli värdefulla för den biologisk mångfalden i framtiden; de placerades i naturvärdesklass 3 *Påtagligt naturvärde*.

Delar av området har miljöer och element som kan nyttjas av hasselsnok och sandödlor, men förutsättningarna är inte optimala. Många av värdeelementen för dessa arter består av föremål som lagras där mer eller mindre tillfälligt på grusplanerna.

En sandödlehane observerades vid ett tillfälle (13 juni) nära den enda lämpliga äggläggningplatsen för sandödlor (en liten sandhög). Området ingick i en inventering av sandödlor och besöktes vid ytterligare åtta tillfällen mellan 19 april och 16 augusti utan att någon sandödlor noterades. Troligen var det en sandödlor på tillfälligt besök från bestånd i närheten.

Området har ingen betydelse för turism och friluftsliv. Med god planering behöver behovet motionsspårerna och miljön norr om området inte påverkas negativt av en eventuell exploatering.

Innehåll

UPPDRAG OCH UNDERSÖKNINGSOMRÅDE	4
UNDERLAGSMATERIAL.....	4
NATURVÄRDESINVENTERING	5
ARTINVENTERINGAR.....	10
FRILUFTSLIV.....	15
RÖDLISTADE OCH SKYDDADE ARTER	15

Uppdrag och undersökningsområde

På uppdrag av Strömstads kommun har Naturcentrum AB genomfört en inventering av naturvärden i ett område vid Drivnäs. Inventeringsområdet framgår av figur 1 och 2.

Större delen av området består av igenväxningsmark och grusplaner som används för upplag av byggmaterial och dylikt.

Följande moment ingick uppdraget.

Fältinventering med naturvärdesbedömning enligt svensk standard för naturvärdesinventering (SS 199000:2014) detaljeringsnivå *detalj* med tilläggen Naturvärdesklass 4, generellt biotopskydd, samt fördjupad artinventering av rödlistade arter och arter skyddade enligt artskyddsförordningen (särskilt sandödla och hasselsnok).

Bedömning av områdets värden för tätortsnära friluftsliv samt planerade åtgärders påverkan på närliggande motionsspår och strövstigar, med beaktande av att området ingår i riksintresse för friluftsliv, riksintresse för turism och rörligt friluftsliv samt är utpekad som skyddsvärt.

Underlagsmaterial

Följande framgick i kommunens offertförfrågan.

Området ligger inom riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB, riksintresse för turism och rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § MB samt riksintresse för obruten kust enligt 4 kap. 3 § MB. Området är utpekad i kommunens Naturvårdsplan som skyddsvärt tätortsnära naturområde.

Del av området ligger inom strandskydd.

Del av området ingår i ett skyddsvärt tätortsnära naturområde (område nr 14: Lunden-Drivnäs) enligt naturvårdsplan för Strömstads kommun

Området ligger inom sandödlans bedömda huvudutbredningsområde i Strömstads kommun och dessutom inom ett av de områden som har bedömts ha extra gynnsamma förhållanden för sandödla (enligt Naturinventering Norra Kustområdet samt Strömstad-Skee 2013-2014, framtagen av Naturcentrum AB).

I Artportalen finns inrapporterade fynd av fridlysta och rödlistade arter (sandödla, hasselsnok) utmed järnvägen österut och på andra sidan vägen mot Hålkedalen, Hålkedalsvägen.

Förnyad sökning har dessutom genomförts 2016-08-19 i underlag från Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Trafikverket och ArtDatabanken.

Referenser

Länsstyrelsens WebbGIS:

<http://ext-webbgis.lansstyrelsen.se/Vastragotaland/Infokartan/>

Hultengren, S. 2015. *Naturinventering– Norra Kustområdet samt Strömstad–Skee 2013-2014*.

Rapport, Naturcentrum AB på uppdrag av Strömstads kommun.

Strömstads kommun. 2008. *Naturvårdsplan för Strömstads kommun*. – Strömstads kommun, Miljö- och byggnämnden 2006–06. Uppdaterad 2008-12-17.

Naturvärdesinventering

Metod och resultat

Naturvärdesinventeringen utfördes enligt svensk standard för naturvärdesinventering (SS 199000:2014), där bedömningen av naturvärdet grundar sig på en sammanvägning av biotopvärde och artvärde.

En skala med fyra naturvärdesklasser föreskrivs i standarden, där naturvärdesklass 1 står för *högsta naturvärde*, naturvärdesklass 2 för *högt naturvärde*, naturvärdesklass 3 *påtagligt naturvärde* och naturvärdesklass 4 för *visst naturvärde*. Områden som inte bedöms ha nämnvärd betydelse för den biologiska mångfalden sägs ha *lågt naturvärde*.

Detaljinventering innebär att objekt med en areal större än 10 m² eller linjeobjekt längre än 10 m och bredare än 0,5 m ska identifieras.

Fältinventeringen gjordes den 7 juli och ett objekt och tre element med naturvärde avgränsades (figur 1). Elementen bedömdes tillhöra naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde), medan objektet hamnade i naturvärdesklass 4 (visst naturvärde).

Artinventeringen redovisas separat (sidan 10). De resultat från artinventeringen som är relevanta för naturvärdesinventeringen har dock infogats i nedanstående objektsbeskrivningar.

De rödlistade och skyddade arter som noterades vid inventeringen av naturvärdena och arterna redovisas under respektive objekt, samt i det avslutande avsnittet på sidan 15. Signalarter återfinns under objektsbeskrivningarna.

Naturvärdesobjekt

Två naturvärdesobjekt fältbesöktes (figur 1). Det ena naturvärdesobjektet är en liten berghäll med torrängs- och buskvegetation av naturvärdesklass 4 *Visst naturvärde*. Det andra utgörs av tre grova ekar som har potential att bli värdefulla för den biologiska mångfalden i framtiden; de placerades i klass 3 *Påtagligt naturvärde*. De beskrivs närmare nedan.

Figur 1. Naturvärdesobjekten: **orange** – påtagligt naturvärde, naturvärdesklass 3; **gult** – visst naturvärde, naturvärdesklass 4. Inventeringsområdet avgränsat med grön linje.

1. Torräng

Naturvärdesklass: Naturvärdesklass 4 – visst naturvärde

Dominerande naturtyp: Skog och träd

Biotoper: Hällmark, torräng, buskmark

Natura 2000-naturtyp: –

Beskrivning: Mosaikartad torräng med hällmark i dagen. Spridd förekomst av ek, skogsalm, rönn, tall, asp och en. Ganska örtrik fältvegetation med bland annat bergglim, vitknavel, kärleksört, bergsyra, äkta ängssyra, jordklöver etc.

Biotopkvalitéer: Hällmark, senvuxna träd, torrängsflora

Naturvårdsarter:

Skogsalm *Tilia cordata* – rödlistad, akut hotad (CR)

Gulsparv – rödlistad, nära hotad (NT)

2. Hagmarksrest med grova ekar

Preliminär naturvärdesklass: Naturvärdesklass 3 – påtagligt naturvärde

Dominerande naturtyp: Skog och träd

Biotoper/värdeelement: Solitära ekar

Natura 2000-naturtyp: –

Beskrivning: Tre grova ekar av hagmarkstyp. Inga särskilt skyddsvärda epifytiska lavar hittades på ekarna, men träden har stor potential för framtiden som substrat för sådana lavar.

Biotopkvalitéer: Grova träd.

Naturvårdsarter:

Knappnåls lavar på ekarna

Diskussion

Naturvärdena i inventeringsområdet är främst knutna till de tre grova ekarna i naturvärdesobjekt 2. Ekarna kan framför allt i framtiden bli värdefulla miljöer för epifytiska lavar och vedinsekter.

Referenser

- ArtDatabanken 2015. *Rödlistade arter i Sverige 2015*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hallingbäck, T. 1995. *Ekologisk katalog över lavar*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Naturvårdsverket 2009. *Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser*. Handbok 2009:2.
- Nitare, J. 2000. *Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer*. Skogsstyrelsen. Jönköping.
- Svensk Standard SS 199000:2014; *Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning*.

Naturvärdesobjekt 1 med stenvuren som utgör element 2 i figur 2.

Artinventering

Som tillägg till naturvärdesinventeringen ingick också särskilda artinventeringar av sandödla och hasselsnok. Detta eftersom inventeringsområdet ligger nära de huvudsakliga utbredningsområdena för arterna i kommunen (Hultengren 2014, bild 19). Båda arterna är rödlistade (VU, sårbara) och omfattas av artskyddsförordningen. Vid exploatering måste man därför vara extra noggrann så att inte viktiga livsmiljöer för arterna förstörs.

Kort om sandödla och hasselsnok

Sandödlans viktigaste livsmiljöer är sydvända, solexponerade slänter med inslag av blottad sand eller gles vegetation på sandig mark. Framför allt är sådana miljöer viktiga som äggläggingsplatser. Det kan röra sig om sand- och grustag, vägsränningar, banvallar, dikeskanter, brynmiljöer eller betesmarker. Även soligt belägna hyggen i sandområden och i viss utsträckning hållmark är tänkbara miljöer. Arten övervintrar nedgrävd i marken. Födan består främst av ryggradslösa djur som gräshoppor, skalbaggar, fjärilslarver och spindlar.

Hasselsnoken är värmeälskande. Den undviker oftast att exponera sig för direkt solbelysning (i motsats till t.ex. huggormen). Istället söker den värme under solbelysta stenar, tuvor och i klippskrevor. Den ligger vanligen gömd i bergsskrevor, under flata stenar eller i ljungtuvor där den är svår att upptäcka. Hasselsnok förekommer i liknande miljöer som sandödla, men har ett bredare biotopval och rör sig över större områden. Den övervintrar i stenskravel, rasbranter och andra frostskyddade hålrum. Som regel ligger övervintringsplatserna i sydläge där solen kommer åt tidigt på våren. Hasselsnoken föder levande ungar i anslutning till övervintringsplatsen. Födosöket sker ofta i gränzonen mot öppna marker. Den föredrar solexponerade miljöer med torr sandjord eller stenar och klippor med mosaikartad och delvis tät vegetation. Hasselsnoken lever av huvudsakligen ödlor, andra ormar, smågnagare och näbbmöss.

Båda arterna rapporteras ofta från tomtmark eftersom de trivs i de öppna och solexponerade miljöer som finns där, samt att det ofta finns husgrunder, buskar, vedhögar med mera att gömma sig i. De många rapporterna av sandödla från tomtmark och även hållmark kan bero på att sannolikheten för upptäckt är som störst där.

Metoder

Hasselsnoken är mycket svårinventerad, eftersom den har ett mycket undanskymt levnadssätt. Vid en så begränsad fältinsats som i denna inventering, kan en bedömning av hasselsnokens status i området därför inte utgå från fynd av djuren, utan från en bedömning av tillgången av lämpliga miljöer. Sandödlan är betydligt lättare att upptäcka än hasselsnoken och finns det en etablerad population i området är chanserna att hitta en individ hyfsade även vid begränsade inventeringar.

Sandödlehonan som påträffades vid en sandhög (element 1 i figur 2) 13 juni 2016. Någon hona eller spår av grävaktivitet från äggläggande honor noterades dock inte i inventeringsområdet.

För att en trakt långsiktigt ska hysa hasselsnok eller sandödla krävs att det finns övervintringsplatser, viloplatsler och inte minst lämpliga födosöksmiljöer med god tillgång på bytesdjur. För sandödla tillkommer krav på lämpliga äggläggningsplatser.

Inventeringsområdet besöktes vid nio dagar med gynnsamma förhållanden för att påträffa sandödla och hasselsnok (sol och lagom värme: 19 april och 16 augusti 2016. Besöken varade 1–2,5 timmar och total tid i fält var 21 timmar. Förutom att söka efter djur i området, karterades och kontrollerades element som är värdefulla för arterna, särskilt sådana som låg i sydläge och är solexponerade (åtminstone före lövsprickningen).

Exempel på miljöer och värdefulla element som eftersöktes är följande.

Övervintringsplatser: solexponerade miljöer med rasbranter, stenskravel, husgrunder, samt för sandödla även sandblottor.

Vilo- och solplatser: solexponerade stenblock, klippsprickor, sand- och hållmarker med glest fältskikt och spridda träd och buskar.

Födomiljöer: brynmiljöer, sand- och hållmarker med glest fältskikt och spridda träd och buskar, öppna gräsmarker

Äggläggningmiljö för sandödla: solexponerade sandblottor /i sydläge/.

Även andra arter som omfattas artskyddsförordningen noterades förstås om sådana påträffades. Kärlväxter, mossor och lavar eftersöktes framför allt under själva naturvärdesinventeringen 7 juli 2016. Området besöktes dessutom för inventering av nattskärpa och trädlärka nätterna 12-13 juni och 5-6 juli 2016 (två tillfällen om 15 min per natt).

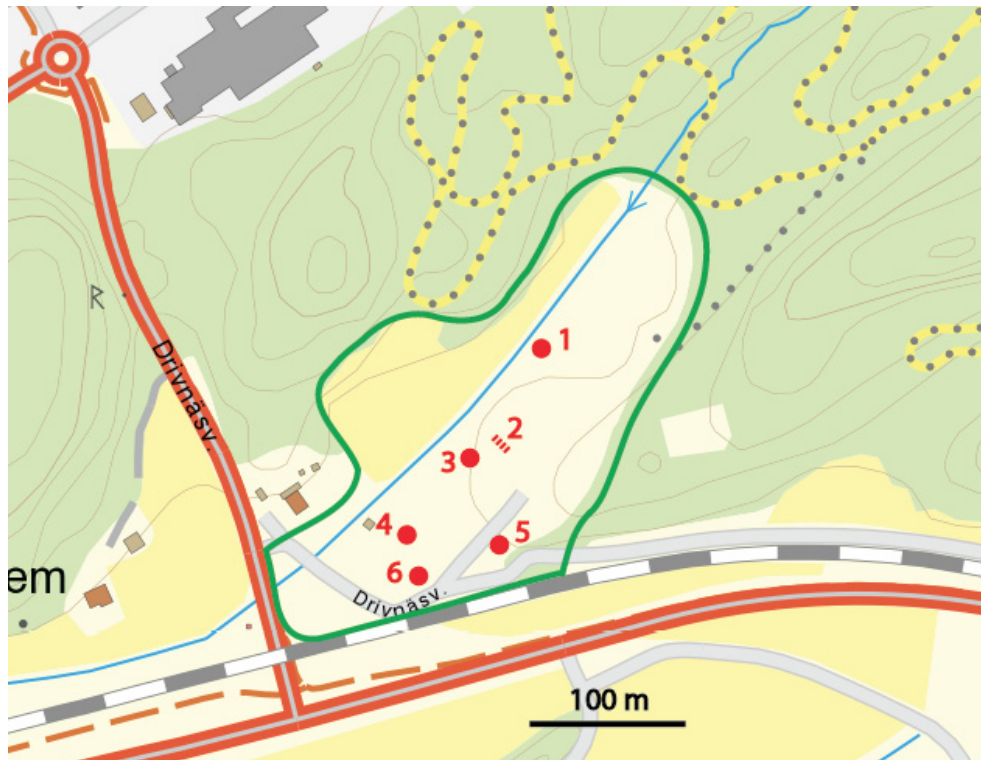
Resultat och diskussion

En sandödlehane påträffades 13 juni vid element 1 i figur 2. Hasselsnok eller några andra kräldjur observerades inte under inventeringen.

Inventeringsområdet har få lämpliga övervintringsplatser för hasselsnok och sandödla, men stenskravlet (element 3 i figur 2) och husgrunden (element 5) kan förmodligen fungera som sådana. En lämplig äggläggingsplats för sandödla finns vid element 1, men några spår efter honor som grävt hittades inte. Högen med mursand (element 6) inne på kommunens upplag skulle också kunna nyttjas för äggläggning så länge den är orörd och möjligen också grushögen som utgör element 4, se foton på sidan 14.

Torrängen (naturvärdesobjekt 1 i figur 1) och kantzonerna kring grusplanerna har miljöer som skulle kunna nyttjas för vila, solning och födosök. Pallar med ved, plåtskivor, cementrör och andra föremål som fanns på upplagsplatserna under inventeringsperioden kan också fungera som gömställen.

Kända förekomster av sandödla finns på flera platser kring inventeringsområdet: vid Hålkedalen 400 m söder om, vid Sandbacken längs järnvägen 600 m öster om och vid Ringvägen drygt 1 km väster om. Det finns också en ströob-servation från 2011 längs järnvägen 300 m öster om inventeringsområdet. Även om sandödlor har små hemområden kan en del ge sig iväg uppåt 1 km (Blanke & Fearnley 2015, Berglind m fl 2015). Längs järnvägen är det lättframkomliga miljöer för sandödla.

Figur 2. Inventeringsområdet avgränsat med grön linje. Numren anger potentiellt mer eller mindre värdefulla element för hasselsnok och sandödla (se vidare nedanstående förteckning).

Tabell 1. Element och miljöer markerade i figur 2. Exponeringen för sol är god eller hyfsad om inte annat anges.

1	Liten hög med blottad sand (foto sidan 14)
2	Stenmur på håll (foto sidan 9)
3	Liten utfyllnad med sprängsten
4	Stor grushög (foto sidan 14)
5	Husgrund av stenblock
6	Hög med mursand (foto sidan 14)

En fågelarter som omfattas av artskyddsförordningen noterades: en **gulsparv** (rödlistad som sårbar, VU) höll revir i naturvårdsobjekt 1 (figur 1). Arten är vanlig, men har uppmärksammats av naturvården på grund av att den minskat (se vidare sidan 15). Hämpling, tidigare rödlistad, noterades också i inventeringsområdet.

Någon nattskärra hördes inte i inventeringsområdet under nattinventeringarna, däremot fanns spelande nattskärror strax väster och söder om området.

Slutsatser

Inventeringsområdet har troligen inte arealmässigt någon stor betydelse för sandödlor och hasselsnok i Strömstad även om delar av området har lämpliga miljöer. Med tanke på inventeringsinsatsen, borde fler sandödleobservationer ha gjorts om stationära odlor funnits i området i år. Motsvarande inventeringsinsats vid Ringvägen/Myrängsvägen och järnvägen öster om Drivnäs samtidigt med denna inventering gav betydligt fler observationer av sandödlor (Naturcentrum 2016, opubl.).

Förlusten av lämpliga biotoper för sandödlor och hasselsnok om inventeringsområdet exploateras kan troligen mer än väl uppvägas genom att miljöerna där sandödlor nu finns sköts på lämpligt sätt (eller förbättras).

Referenser

- ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige. ArtDatabanken SLU, Uppsala. 209 s.
- Berglind, S-Å, Gullberg, A & Olsson, M. 2015. Åtgärdsprogram för sandödlor 2014-2017. Naturvårdsverket, rapport 6597. 56 s.
- Blanke, I & Fearnley, H. 2015. The sand lizard. Laurenti Verlag, Germany. 192 s.
- Hedlund, M. 2015. Fördjupad sandödleinventering 2013-2014. Inventeringsrapport; Strömstad kommun MBN/2013-0634. 41 s.
- Hultengren, S. 2014. Naturinventering av kuststräckan norr om Strömstad samt området Skee-Strömstad. Rapport, 78 s. Naturcentrum AB på uppdrag av Strömstads kommun.
- Höggren, M. 2011. Hasselsnok *Coronella austriaca*. Artfaktablad, Artdatabanken. 3 s.
- Lithander, L., & Nilsson, A. 2010. Hasselsnok och sandödlor i landskapet. Göteborgs Naturhistoriska museum årstryck 73-78.
- Naturvårdsverket 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – Fridlysning och dispenser. Handbok 2009: 2 (inkl. bilagor).
- Naturvårdsverket. 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden och skyddsvärda däggdjur samt grod- och kräldjur, 2010-12-21. UF-15.

Element 1, en liten hög med blottad sand, syns till höger om den torra trädgrenen i vänster bildkant. Möjlig plats för äggläggning av sandödlor. I bakgrunden syns pallar med ved, bra gömställen för både sandödlor och hasselsnok.

Högen med mursand (element 6) och grushögen (element 4) inne på kommunens upplag. På upplagsplatsen fanns också gott om föremål för sandödlor och hasselsnokar att gömma sig under.

Friluftsliv

Området har ingen betydelse för turism och friluftsliv. Med god planering behöver motionsspåren och miljön norr om området inte påverkas negativt av en eventuell exploatering.

Rödlistade och skyddade arter

Till skyddsvärda arter räknas här arter som omfattas av artskyddsförordningen (Naturvårdsverket 2009). Hit hör bland annat arter på den svenska rödlistan (Art databanken 2015), fridlysta växter, samt fågelarter utpekade i EU:s fågeldirektiv och ett antal fågelarter som minskat med minst 50% mellan 1975 och 2005 (se bilagor till Handboken för artskyddsförordningen, Naturvårdsverket 2012).

Naturcentrums inventeringar 2016 ger inte med säkerhet en helt komplett bild av naturvårdsarter i området. Organismer som framträder framför allt under vår eller höst kan ha förbigåtts. Sannolikheten att några särskilt skyddsvärda arter skulle förekomma är dock liten.

Observationerna av naturvårdsarter har eller kommer att rapporteras till Artportalen.

Rödlistade arter

Sandödla. Sårbar, VU. Fridlyst enligt artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 4, 5, 7. Förtecknad i EU:s habitatdirektivs bilaga 4. En hane observerades vid element 1 i figur 2. Inventeringsområdet ligger nära kända förekomster av arten. Strömstads kommun är ett av de absolut starkaste fästena för sandödla i Västra Götalands län.

Skogsalm. Akut hotad, CR. Noterades i naturvärdesobjekt 1. Inget ovanligt träd i södra Sverige, men allvarligt hotad av almsjukan; större delen av det svenska beståndet är drabbat. Inga sjuka träd noterades i inventeringsområdet.

Gulsparrv. Nära hotad, NT. Ett revir noterades i naturvärdesobjekt 1. Arten är vanlig, men har hamnat på rödlistan på grund av den minskat påtagligt i landet under senare tid (artfakta.artdatabanken.se). Det bohuslänska beståndet har uppskattas till 20 000 par (Ottosson m fl 2012).

Referenser

- ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige. ArtDatabanken SLU, Uppsala. 209 s. Artportalen (ArtDatabanken): <http://artportalen.se/> (hämtad 2016-08-19)
- Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – Fridlysnings- och dispenser. Handbok 2009: 2 (inkl. bilagor).
- Naturvårdsverket. 2012. *Handbok för artskyddsförordningen*. Bilaga 3. http://www.naturvardsverket.se/upload/handbok/1/Bilaga3_Nyckelbegrepp_backning.pdf (hämtad 2016-06-25).
- Ottosson, U m fl. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. Sveriges ornitologiska förening, Halmstad. 592 s.